

A TÉRKÉP FOGALMA, FAJTÁI, SZERZŐI JOGI VÉDELME ÉS HASZNOSÍTÁSA

1. BEVEZETÉS

A vizuális művek körében különleges helyet foglalnak el a térképművek azáltal, hogy elsősorban nem esztétikai kivitelük, művészeti jellegük a meghatározó, hanem – az ipari tervezőművészeti alkotáshoz vagy a szoftverhez hasonlóan – a funkcionális meghatározottság játszik döntő szerepet létrejöttükben. Az iparművészet és az ipari tervezőművészet lényegi, más művészeti ágaktól megkülönböztető jellemzője a funkcionális valamilyen használati cél elérése céljából. Szoftver (számítógépi programalkotás) és a hozzá tartozó dokumentáció esetében a funkcionális arra szolgál, hogy segítségével valamely feladatot elvégezzenek.¹ A térképek funkcióját – mint a későbbiekben látni fogjuk – a tartalmuk és céljuk szerinti meghatározottságuk határolja be, továbbá azon sajátosságuk, hogy szigorú szakmai és jogi kötöttségek alapján készülnek. Mégis, kevés kivételtől eltekintve, minden térkép szerzői, alkotói munka eredménye, így – többek között – azok egyértelműsége és értelmezhetősége, információtartalma, esetleg esztétikus kivitele egyéni-eredeti jelleget hordozhat, és ilyen módon szerzői jogi védelemben részesülhet.²

A szerzői jogi védelmet evidensen nem érinti, ha a mű nem esztétikai, hanem funkcionális alkotás. A reklámfilm is tipikusan funkcionális mű, amelynek célja, hogy gazdasági (vagy más, társadalmi stb.) reklámként hasznosuljon. A funkcionális művek elterjedése és a szerzői jogi védelem alá „türemkedése” miatt a védelmi szint mérce, azaz az egyéni-eredeti jelleg egyre alacsonyabbra kerül. Leegyszerűsítve, ha egy „egyszerű” funkcionális mű nem szolgál másolás eredménye, ha alkotó jellegű választási lehetőség állt fenn a mű megalkotása során, és ezzel az alkotó élt, az alkotás már megfelel a szerzői jogi védelem előfeltételeinek.³

A kutató dolgát nem könnyíti meg, hogy mind a szakirodalom, mind a jogszabályok és az ezekre épülő szakvélemények eltérő fogalomhasználattal, eltérő definícióval élnek a térképműveket illetően. Ezzel is magyarázható, hogy a földmérési és térképészeti hatóságok előtt napjainkban sem mindig tisztázott és egyértelmű a térképek, térképművek, térképé-

* A szerző a Miniszterelnökség vezető-kormányfőtanácsosa, a Szerzői Jogi Szakértő Testület tagja. A jelen tanulmányban kifejtett gondolatok a szerző saját véleményét tükrözik, azok nem azonosak a fenti intézmények álláspontjával.

¹ A számítógépi programnak, mint elsősorban funkcionális műnek, funkciója megvalósítása (telepítés és futtatás a különböző feladatok végrehajtása érdekében) önmagában felhasználás.

² L. Térképek szerzői jogi védelmének kérdései. Holló & Társai Ügyvédi Iroda. Budapest, 2014. augusztus 29.: <http://hplaw.hu/wp-content/uploads/2014/11/terkepek-szerzoi-jogi-vedelmenek-kerdesei.pdf>.

³ SZJSZT-16/2008: Reklámozás céljából megrendelt mű felhasználása.

Korszerűbb megközelítésben nevezhetjük inkább térbeli vonatkozások mértékéhez kötött és rendezett modelljének. Más megfogalmazásban, szűkebben a Földre értelmezve: a térkép a föld felszínén, földfelszín felett, földfelszín alatt található természetes és mesterséges alakzatok, tereptárgyak felülnézetben, tehát alaprajzszerűen készült képe, méghozzá olyan, ami a terepet a valósághoz hűen ábrázolja. A térképen a definícióbeli alakzatok, létesítmények, stb. ábrázolása mindig azok alakjellemező pontjaival történik, kivéve, ha ezt a méretarány nem korlátozza.⁷ A térképek készítésének elméletével és gyakorlatával a térképészet vagy más néven kartográfia foglalkozik.

2.2. Törvényi és szakértői térképdefiníciók

Mindezek mellett figyelmet érdemel, hogy a térképészettel foglalkozó jogszabályok nem tartalmaznak meghatározásokat magára a térképre, csak annak modern kori formáira és felhasználási módozataira. A földmérési és térképészeti tevékenységről szóló 2012. évi XLVI. törvény (a továbbiakban: Fttv. vagy földmérési törvény) is egyebek mellett az állami térképi adatbázisok, illetve a földmérési és térképészeti tevékenység fogalmát határozza meg.⁸ Ez talán érthető annak fényében, hogy az Fttv. elsődleges célja az állami alapadatok adatbázisai útján történő térképellátás iránti szakmai, gazdasági és társadalmi igények biztosítása.⁹ A térképészeti alapadatbázisok fogalmának középpontba kerülése is rávilágít a szakterületen belül bekövetkezett, a szakma technikai és technológiai fejlődésével összefüggő változásokra, továbbá a gazdaság igényeire tekintettel bevezetett, az állami alapadatokat hordozó adatbázisok szabályozásának fontosságára.

Az Sztj. sincs kifejezetten segítségünkre ebben a kérdésben: a műfajták példálózó felsorolásában csak az szerepel, hogy szerzői jogi védelem alá tartozik a térképmű és más térké-

⁷ Bartha Gábor, Havasi István: Térinformatikai alapismeretek. Miskolci Egyetem Földtudományi Kar, 2011. L.: <https://regi.tankonyvtar.hu>.

⁸ Fttv. 1. § 3. állami térképi adatbázisok: a térképészetért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) és a honvédelemért felelős miniszter hatáskörébe tartozó térképi adatbázisok (az állami földmérési alaptérképi adatbázis, az állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis, az állami topográfiai térképi adatbázisok és a honvédelmi célú térképi adatbázisok) összessége;

6. földmérési és térképészeti tevékenység:

a) az ország teljes területére vonatkozóan a földmérési, térképészeti és távérzékelési állami alapfeladatok,

b) az állami alpmunkák,

c) az ingatlan-nyilvántartási célú földmérési munkák,

d) az egyéb célú földmérési és térképészeti munkák

végzése.

⁹ Fttv. 1. § 2. állami alapadat: állami földmérési és térképészeti alpmunkák, valamint ingatlan-nyilvántartási és egyéb célú földmérési és térképészeti tevékenység során keletkezett, e törvény végrehajtási rendeletében meghatározott minőségi követelményeknek megfelelő, államilag átvett földmérési és térképi adat, valamint ezek sokszorosított, kinyomtatott változata; állami alapadat, továbbá bármelyik állami térképnek és térképi adatbázisnak vagy részletének sokszorosított vagy kinyomtatott példánya.

pészeti alkotás.¹⁰ Mivel az Szjt. a gyűjteményes művet és a gyűjteményes műnek minősülő adatbázist is védi, így szerzői jogi védelemben részesülhet a térképatlasz és a térképkészítés alapjául szolgáló elektronikus adatbázis is.¹¹

A szerzői jogi jogvitákban a fogalmak tisztázásában és elhatárolásában is nagyban segítik a jogalkalmazást a Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT vagy testület) releváns állásfoglalásai és a külföldi szakirodalom hasznos megállapításai. A szinte valamennyi tárgyi szakvélemény alapjául szolgáló fogalom meghatározás szerint térkép hagyományos értelemben a Föld felszínének meghatározott matematikai szabályok vagy mértani törvények szerint síkba vetített, méretarányosan kisebbitett, általánosított és sajátos grafikai jelrendszerrel bemutatott ábrázolása.¹² Mindemellett beszélhetünk térképszerű ábrázolásról is, ezek „*a térbeli sajátosságokat nem térképi formában jelölő grafikus ábrázolásmódok. Idetartoznak a panorámatérképek, madártávlati és műholdképek, térhatású térképek, metszetek, tömbszelvények, perspektívák.*”¹³

A térképeknek többféle csoportosítása ismert a méretarány, az ábrázolás jellege, az előállítási mód, a tartalom és az adathordozó szerint. Ha szellemi alkotásként tekintünk a térképre, akkor leginkább az ábrázolás jellege szerinti megkülönböztetésre kell figyelemmel lenni:

- *geodéziai térképek*, amelyek a tereptárgyakat alaprajzokkal, mérethelyesen ábrázolják, csak a pontszerű objektumok esetében (pl. geodéziai alappontok, kis alapterületű objektumok stb.) alkalmaznak jeleket (jelkulcsokat). Analóg, megjelenítési méretarányuk jellemzően: 1:1000 (1:500), 1:2000, 1:4000 (1:10 000);
- *topográfiai térképek*, amelyek a lehető legnagyobb mértékig törekszenek az alaprajz szerinti ábrázolásra, de közepes térképméretarányuk (M=1:10 000 – M=1:250 000) már az esetek többségében megköveteli az egyezményes jelekkel (jelkulccsal) történő ábrázolást;
- *földrajzi térképek*, amelyek sajátossága a kis méretarány, ezért már csak az egyezményes jelekkel történő ábrázolást teszik lehetővé (például földrajz atlaszok).¹⁴

A földmérési törvény viszont nem térképművekről, térképekről rendelkezik, hanem térképészeti alapadatbázisokról, tekintettel az állam által kezelt és biztosított állami térképek forrásaira. Az állami alapadatok adatbázisai a következők:

¹⁰ Szjt. 1. § (2) bekezdésének j) pontja.

¹¹ Szjt 7. § (1) Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben.

(2) A gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait.

¹² SZJSZT-35/2007: A szerzői mű és a rokonjogi védelmet élvező térkép elhatárolása.

¹³ SZJSZT-01/2014: Sítérkép szerzői jogi védelme.

¹⁴ Kovács: i. m. (4).

- a) az államhatár adatbázisa,
- b) az alapponthálózati pontok adatbázisai,
- c) az állami földmérési alaptérképi adatbázis,
- d) az állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis,
- e) az állami topográfiai térképi adatbázisok,
- f) az állami távérzékelési adatbázisok,
- g) a honvédelmi célú térképi adatbázisok,
- h) a Földrajzinév-tár adatbázis és
- i) az archív analóg és digitális térképi adatok adatbázisai.

Ezek közül térképalapú adatbázisok a c), d), e), g) és i) pont szerinti adatbázisok. A földmérési és térképészeti állami alapadatbázisokat mind az ipar, mind a mezőgazdaság tevékenysége során felhasználja, hasznosítja. Az agrárigazgatás adatbázisainak jelentős része az állami földmérési és térképészeti alapadatbázisok adatain alapul. Az Fttv. kimondja, hogy egyes állami adatbázisokat¹⁵ kell alkalmazni a közfeladatok ellátását támogató térinformatikai rendszerek geometriai alapjainak megteremtésénél, mint például a hatósági nyilvántartások, a honvédelmi, katasztrófavédelmi és rendvédelmi tevékenység, a helyi önkormányzatok feladatainak ellátásához szükséges tevékenység, a közlekedési, a hírközlési, az erdő- és vízgazdálkodási tevékenység, az agrár- és vidékfejlesztési tevékenység, a természet- és környezetvédelmi tevékenység, a közművezetékek nyilvántartása és az e-közműnyilvántartás stb. térképi megalapozásához.¹⁶

Az SZJSZT-01/2014 számú szakvéleménye a térképészeti alkotásnak a következő alfajait különbözteti meg: általános földrajzi térkép, földmérési alaptérkép, topográfiai térkép, turistatérkép, várostérkép, autótérkép, sítérkép. *„Egy mástól való megkülönböztetésük elsősorban rendeltetésükből fakad, ami azt jelenti, hogy eltérő funkcióval bír például egy földmérési térkép vagy egy sítérkép.”*¹⁷ Ez az ügy is rávilágított a térképészeti alkotások sajátos hibrid jellegére: egyes térképfajták a művészi és irodalmi művek jellemvonásait egyaránt ötvözik. *„Művészi vonásai a vonalvezetésben, a forma- és színvilágban, szimbólumok, piktogramok sajátos ábrázolásában, irodalmi művekre jellemző sajátosságai pedig az adott tájegységben végzett mérési és egyéb adatok összegyűjtésében, szelektálásában, elrendezésében, aktualizálásában mutatkozik meg. Ez utóbbi adathalmaz képezi a térképészeti alkotás vázát, alapját és egyben a művészi vonások megjelenésének korlátját is.”*¹⁸ Erre mutat rá az SZJSZT-14/2010 számú szakvéleménye is: *„A térképészeti alkotás létrehozatala során a tudományos kutatás*

¹⁵ Ezek: állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis, állami topográfiai térképi adatbázisok, állami távérzékelési adatbázisok.

¹⁶ Fttv. 8. §-a.

¹⁷ A sítérkép a síútra befizető vendégek számára teszi lehetővé a különböző sítérek – különös tekintettel a sípályarendszerek hosszúságára, nehézségi fokára, a kínált lift-, étkezés- szállásslolgáltatásokra – előzetes felmérését, megismerését.

¹⁸ I. m. (13).

és alkotás (l.: vetületválasztás, domborzatrajz, síkrajz, névrajz, jelkulcs, színkulcs, gyámrajz) szorosan összefügg a grafikai tervezéssel és kivitelezéssel (l. színek és formák megválasztása és alkalmazása).¹⁹

3. A földmérési és térképészeti tevékenység

A földmérési és térképészeti tevékenység jogi szabályozásának célja egyfelől az, hogy kövesse a globális, informatikai, szakmai technikai-technológiai változásokat és lekövesse az adatbázis-szemléleten alapuló egységes ingatlan-nyilvántartást, másfelől pedig hogy meghatározza az adatbázis-szemléleten alapuló földmérési, földügyi és térképészeti szakterülettel kapcsolatos állami alapfeladatokat, az állami topográfiai térképi adatbázisok körét, az állami alapadatok előállításának és szolgáltatásának alapvető szabályait. Ezzel összhangban a földmérési törvény lényeges elemét képezi háromdimenziós egységes ingatlan-nyilvántartás jogszabályi hátterének megteremtése. Ennek alapján lehetőség nyílik olyan létesítmények és a hozzájuk kapcsolódó jogok ábrázolására, nyilvántartására, ezen jogok térbeli elhelyezkedésének és egymáshoz való viszonyának elemzésére, amelyek megjelenítése – jelentőségük ellenére – korábban nem, vagy csak részben volt lehetséges (felüljárók, hidak, alagutak, mélygarázsok, közművek, egyéb földalatti létesítmények stb.).

3.1. Az állami alapadatok, adatbázisok kezelése és szolgáltatása

A 2.2. pontban felsorolt állami alapadatokat tartalmazó adatbázisok szabályozását a technika fejlődése indokolja. Az adatok vizsgálatot, minősítést, illetve az állami átvételi eljárást követően válnak állami alapadattá. Ez a feltétel nem vonatkozik az államhatár adatbázisára, az ebben kezelt adatok a vonatkozó nemzetközi szerződésekben foglalt eljárások lefolytatása – ami a gyakorlatban jogszabállyal történő kihirdetést jelent – után válnak állami alapadattá.

Az ország geometriai rendjének, összhangjának biztosítása érdekében a földmérési törvény előírja, hogy az állami alapl munkákat és alapfeladatokat, az ingatlan-nyilvántartási célú munkákat és az egyéb célú földmérési és térképészeti munkákat az állami alapadatok – a munka jellegétől függő – kötelező felhasználásával kell elvégezni. A „munka jellegétől függő” kitétel az indokolja, hogy természetesen nem minden, az adott területen rendelkezésre álló állami alapadatot kell felhasználni, például egy földrészlet megosztása esetén nincs szükség a topográfiai adatbázis adataira, a magassági alappontok adataira, a honvédelmi célú térképi adatbázis adataira.

Az állami alapadatokat, adatbázisokat országos, illetve helyi adattárakban, térképtárakban, úrfelvétel- és légifilmárakban kell tárolni, kezeljük a központi földmérési és térinfor-

¹⁹ SZJSZT-14/2010: Térképészeti művek gyűjteménye iskolai atlaszban – a plágium megállapíthatóságának kérdése.

matikai államigazgatási szerv, az ingatlanügyi hatóság és a honvédelemért felelős miniszter által kijelölt szerv. Az állami alapadatok adatbázisai, illetve az állami alapadatok nyilvánosak, az adatokról bárki másolat igényelhet. Kivételt képeznek ez alól a honvédelmi célból előállított állami alapadatok.²⁰ Az ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázisból papíralapon kizárólag hitelesített másolat szolgáltatható. Elektronikus dokumentumként hitelesített és hitelesítés nélküli másolat közvetlenül, illetve a Kormány által biztosított azonosítási szolgáltatáson keresztül a számítógépes ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázisból szolgáltatható. Az ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázisból elektronikus és papíralapú térképmásolatot a térképészetért felelős miniszter által rendeletben meghatározott tartalommal kell kiadni.²¹

Az ingatlanügyi hatóság, valamint a honvédelem térképészeti támogatásáért felelős szerv a vállalkozási tevékenységnek nem minősülő, az Fttv. hatálya alá tartozó állami alapfeladatok és alpmunkáik ellátásához az állami alapadatok adatbázisaiból egymásnak díj-, költség- és térítésmentesen szolgáltatnak adatot. De példának okáért a területrendezésért, a településfejlesztésért és településrendezésért, valamint a kulturális örökség védelméért felelős miniszter²² is térítésmentesen és korlátlanul hozzáférhet az állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis adataihoz területrendezési, településfejlesztési és településrendezési, valamint kulturálisörökség-védelmi és világörökségi feladataival összefüggően, azok ellátása érdekében.

3.2. Az ingatlan-nyilvántartási térkép

Az állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis és a tulajdoni lapi adatbázis együttese az egységes ingatlan-nyilvántartási adatbázis, amelynek mindkét részét a földhivatalok vezetik naprakészen. Az állami földmérési térképi adatbázis az állami ingatlan-nyilvántartási alap-térképi adatbázis kötelező alapja, mely jogszabályban előírt tartalommal, vonatkoztatási és vetületi rendszerben meghatározott adatok és a hozzájuk tartozó attribútumok alapján létrehozott, számítógépen kezelhető adatbázis.²³

Az ingatlan-nyilvántartási térkép megtekintése céljából a térkép tartalmát számítástechnikai eszközzel, megtekinthető formában kell megjeleníteni. A betekintést saját számítástechnikai eszközével az ingatlanügyi hatóság kérelemre – kizárólag a saját illetékességi

²⁰ Fttv. 5. § (1) Az állami alapadatok közhiteles adatbázisaiba, a (4) bekezdésben foglaltak kivételével bárki betekinthez, azokról teljes vagy részleges másolatot igényelhet. A földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv az adatokat elektronikusan (hálózaton keresztül) is szolgáltathatja, amennyiben a műszaki feltételek adottak.

²¹ 8/2018. (VI. 29.) AM rendelet az ingatlan-nyilvántartási célú földmérési és térképészeti tevékenység részletes szabályairól.

²² A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet 14. §-ának (1) bekezdése szerint a Miniszterelnökséget vezető miniszter.

²³ L.: <https://lechmerkozpont.hu/oldal/allami-ingatlan-nyilvانتartasi-alapterkepi-adatbazis>.

területén található ingatlanokra vonatkozóan – biztosítja. Az ügyfél kérelmére a körzeti földhivatal saját számítástechnikai eszközével az illetékességi területén fekvő ingatlan térképi tartalmába történő betekintést díjmentesen biztosítja.²⁴ Az ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázisból a következő papíralapú másolatok szolgáltatathatók:

- hiteles térképmásolat,
- nem hiteles térképmásolat (térképmásolat).

Az ismert helyrajzi számú ingatlanról (földrészletről) írásbeli kérelemre vagy megkérésre a fentiek szerinti térképmásolatot az ingatlanügyi hatóság szolgáltat. A megnevezett helyrajzi számú földrészletről (ingatlanról) térképmásolat-szolgáltatás iránti kérelmet bármelyik körzeti földhivatalnál az ország bármely ingatlanára vonatkozóan elő lehet terjeszteni. A térképmásolatokért a vonatkozó miniszteri rendelet szerinti igazgatási szolgáltatási díjat kell az ügyfélnek fizetni.²⁵

3.3. Az állami térképellátás

Az állam az ország térképellátását az állami alapadatok, térképi adatbázisok készítésével, fenntartásával, korszerűsítésével, tárolásával és szolgáltatásával biztosítja. A meglévő állami térképi adatbázisokat folyamatosan fel kell újítani, a fel nem újítható térképi adatbázisok helyett újakat kell készíteni. Adatbázis felújítása, valamint új állami térképi adatbázis készítése esetén numerikus adatnyerési eljárásokat kell alkalmazni. Térképi idomok területének meghatározása történhet numerikus és grafikus módszerekkel. A numerikus eljárás lényege az, hogy a meghatározandó terület egyenes oldalélekkel lehatárolható, és a számítások az egyes élek találkozási pontjait, a terület koordinátákkal rendelkező sarokpontjait használják fel.²⁶

²⁴ L.: <https://www.foldhivatal.hu/content/view/51/67/>.

²⁵ A fizetendő díj mértéke a földmérési és térképészeti állami alapadatok kezeléséről, szolgáltatásáról és egyes igazgatási szolgáltatási díjakról szóló 63/1999. (VII. 21.) FVM-HM-PM együttes rendelet, valamint a számítógépes ingatlan-nyilvántartási rendszerből lekérdezés útján szolgáltatható egyes ingatlan-nyilvántartási adatok szolgáltatásáról és igazgatási szolgáltatási díjáról, valamint az ingatlan-nyilvántartási eljárás igazgatási szolgáltatási díjának megállapításáról és a díjak megfizetésének részletes szabályairól szóló 176/2009. (XII. 28.) FVM rendelet alapján:

- hiteles térképmásolat: 3000 Ft/földrészlet,
- nem hiteles térképmásolat: 2400 Ft/földrészlet,
- térképmásolat (saját illetékességi területen kívül, TakarNet rendszeren keresztül, nem hiteles): 2400 Ft/földrészlet.

²⁶ Bartha, Havasi: i. m. (7): https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0033_SCORM_MFGGT6002/sco_04_03.htm.

adatok szolgáltatása az adatbázisokat kezelő szervek feladata.²⁹ Az új felméréssel készített vagy felújított állami földmérési alaptérképi adatbázis akkor válik állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázissá, amikor megtörtént – az új adattartalomnak megfelelően – az ingatlan-nyilvántartás átalakítása és az adatbázis forgalomba adása.

3.4. Az állami alapadatok és adatbázisok tulajdonjoga

A földmérési törvény kimondja, hogy az állami alapadatok és adatbázisok az állam tulajdonát képezik, azok előállításával és szolgáltatásával kapcsolatban az adattal rendelkezni jogosult további térítésre nem tarthat igényt.³⁰ Ez a rendelkezés egyértelművé teszi, hogy a törvényben meghatározott adatok, adatbázisok, térképművek nem képezik szerzői jogi védelem tárgyát, ugyanis az adat (térkép) előállítója egyfelől állami vagy magánmegrendelésre, ellenszolgáltatás fejében készíti el a „terméket”, másfelől – tekintettel a szakmai szabályok kötött előírásaira – nem felel meg az Sztj. 1. § (3) bekezdésében foglalt feltételnek, miszerint „a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg”.³¹ Az állami földmérési és térképészeti adatbázisok, adatok, termékek, munkarészek továbbfelhasználásához, illetve azokról további másolatok készítéséhez, értéknövelt termékek előállításához a tulajdonosi jogok gyakorlójának (az illetékes miniszter) hozzájárulása szükséges, és az államot a továbbfelhasználásért díj illeti meg. *Másolásnak minősül a térképek, adatbázisok, valamint a földmérési, távérzékelési és térképészeti állami alapadatok digitális átalakítása is.* Az állam tulajdonosi mivoltát erősíti az is, hogy ezek az adatbázisok a nemzetközi jog alapján az államok számára kötelező előírások szerint készülnek,³² ahol nem érvényesülhet a szerzői jogi védelmet megalapozó alkotói kreativitás.

Az Fttv. ugyanakkor tartalmaz egy szerzői jogi szabad felhasználáshoz hasonló rendelkezést annak kimondásával, hogy szakirányú iskolarendszerű oktatási vagy tudományos kutatási célra az illetékes miniszter a hatáskörébe tartozó földmérési és térképészeti adatok vonatkozásában díjmentességet engedélyezhet, amennyiben az adatszolgáltatás mértéke nem haladja meg a jogszabályban meghatározott méretet vagy darabszámot. Ennek részleteit és feltételeit a földhivatali portálok tartalmazzák.³³

Ez a modell némiképpen emlékeztet az állami vállalatok keretein belül munkaviszonyban készült építészeti tervekbe bevezetett Nemzeti Tervvagon szerzői vagyoni jogi helyzeté-

²⁹ Az állami földmérési alaptérkép, illetve alaptérképi adatbázis készítésének legfontosabb és legkényesebb munkafázisa a földrészletek határvonalainak azonosítása, illetve megállapítása, mivel ez közvetlen joghatással bír.

³⁰ Fttv. 32. § (2) bekezdése.

³¹ L. a földmérési törvény miniszteri indokolását.

³² L. például a mérésügyről szóló 1991. évi XLV. törvényt.

³³ <https://www.foldhivatal.hu/content/view/185/169/>.

re³⁴ azzal a különbséggel, hogy az állami térképi adatbázisok köztulajdonstátusza korlátlan, vagyis nem függ a művek keletkezési idejétől és körülményétől.

4. A térképészeti művek jogi védelme

4.1. Az egyes térképfajták szerzői jogi védelmének határai

Az Sztj. 1999. szeptember 1-jei hatálybalépéséig a térképművet és más térképészeti alkotást a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény (régí Sztj.) alapján csak ún. rokonjogi védelem illette meg.³⁵ A régi Sztj. mára meghaladott és talán már a maga idejében is korszerűtlen megfogalmazása szerint a „fénykép, továbbá az az ábra, műszaki rajz, térkép, szemléltető kép vagy eszköz és film, amely mint tudományos vagy művészi alkotás nem esik a szerzői jogi védelem alá, védelemben részesül, ha rajta a készítő neve és a megjelenés vagy nyilvánosságra hozatal éve szerepel.”³⁶ E védelem időtartama a megjelenés vagy nyilvánosságra hozatal évét követő tizenöt év volt. A rokonjogi védelem alatt álló térképet csak készítőjének hozzájárulásával és nevének feltüntetésével lehetett szabadon felhasználni. Nem volt szükség a hozzájárulásra, illetve a név feltüntetésére azokban az esetekben, amelyekben a törvény ezt a szerzői jogi védelem alatt álló mű felhasználásához sem kívánta meg.

Mint láttuk, hatályos szerzői jogi törvényünk sem definiálja a térképek fogalmát; a mű-típusok példálózó felsorolásában megnevezésként térképműveket, illetve más térképészeti alkotásokat említ, amelyeknek egyéni, egyedi jelleggel kell rendelkezniük a szerzői jogi védelem elismeréséhez. Az Sztj. nem a műszaki pontosságot, a mérnöki szabványok precíz alkalmazását, betartását emeli ki, hanem a térképmű egyediségét, minden mástól való megkülönböztetőségét, amelynek fontos szerepe van a szerzői jogi védelem megítélésénél. Akár védendő érték lehet egy „rossz”, pontatlan térkép is, ha az egyedi, egyéni jelleggel bír.³⁷

Ugyancsak szerzői jogi védelem alatt állhat gyűjteményes műként az atlasz mint térképek szisztematikus, témák szerinti gyűjteménye,³⁸ valamint az egyéni-eredeti jellemzőkkel rendelkező térképi adatbázis. Az Sztj. alkalmazásában adatbázis: önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon –

³⁴ A 2018. évi XXXIV törvény egyes törvényeknek az építészeti alkotásokra, műszaki létesítményekre és azok terveire vonatkozó szerzői jogi szabályozással összefüggő módosításáról bevezetett új szabályozás alapján a jogutódlással megszűnt állami tulajdonú tervezővállalatokban született tervek és épületek szerzői jogának részét képező felhasználási és vagyoni jog a nemzeti vagyon részeként az államot illeti meg.

³⁵ Az Sztj. szerzői és szomszédos jogi védelmet állapít meg, a rokonjogi védelem fogalmát mellőzi, ezek az alkotások tehát az egyéb feltételek megléte esetén szerzői műnek tekinthetők.

³⁶ Régi Sztj. 51. § (1) bek.

³⁷ Kovács: i. m. (4).

³⁸ Sztj. 61. §-a.

egyedileg hozzá lehet férni.³⁹ Ezen ismérveknek viszont az állami földmérési és térképészeti adatbázisok aligha felelnek meg, ráadásul az Fttv. expressis verbis kiveszi ezeket a szerzői jog védőernyője alól, tekintettel megrendelőjük személyére (állam) és megalkotásuk kötött szakmai előírásaira.

Mivel az állami térképi alapadatbázisok meghatározott szakmai szabályzatok, szabványok alapján készülnek precíz mérnöki munka eredményeképpen, nem egyszerű (de nem kizárt) azokat az egyedi, egyéni jellemzőket a térképeken megtalálni, amelyek elegendőnek bizonyulnának térképműként történő elfogadásukhoz. Az állami térképi alapadatbázisokból származtatott, azok felhasználásával készített térképek valószínűsíthetően már a készítő, megrendelő egyedi igényeit szolgálják, vagyis egyéni, egyedi jelleggel rendelkeznek: mezőgazdasági, ipari üzemi térképek, környezetvédelmi, természetvédelmi, turisztikai célokat szolgáló térképek, tematikus térképek, bányatérképek stb. Az Fmtv. fentiekben már idézett 32. §-ának (2) bekezdéséből következően szerint annak, aki állami alapmunkákat, állami térképi alapadatbázisokat (térképeket) hoz létre, az állami átvételt követően azzal kell szembeülnie, hogy műve felett akkor sem fog szerzői vagyoni jogokkal rendelkezni, ha amúgy minden másban megfelel a szerzői jog követelményeinek.

Az SZJSZT több ügyben foglalta össze azokat a jellemzőket, amelyek alapján a térkép szerzői jogilag védendő térképészeti alkotásnak tekinthető. Önkormányzati turisztikai és információs térképrendszer tárgyában készült szakvéleményében az eljáró tanács véleménye szerint a kihelyezésre került mindhárom típusú információs térkép a benyújtott másolatok szerint a közműalaptérképtől különbözik, ahhoz képest számos egyéb tartalmi elem (piktogramok, egyéb jelzések, színezés) szerepel rajta, így a fenti szempontok miatt a szerzői jogi védelem ezekre a térképekre kiterjed.⁴⁰

Mivel a térképmű összetett műnek tekintendő, a fenti szempontok mellé tehető továbbá a térkép létrejöttét megelőző geodéziai felmérés, illetve annak részmozzanatai (tereptárgyak azonosítása, generalizálása, szubjektív egyszerűsítése, az alkalmazott pontosság, a mérés feldolgozása stb.); az alkalmazott, választott térképezési technológia, szoftver; a térképi elemek (például jelkulcsok, feliratok, vonalak) alkalmazásának, illetve elhelyezésének eredménye; a valóság szubjektív értékelése, feltárása; az ábrázolásmód egységisége, kiemelése, térbeli megoldása (például domborzat, lejtésviszonyok). Viszont érdemes megemlíteni azokat a műszaki (térképi) munkarészeket, melyek nem annyira kötött szabályok, szabványok szerint készülnek az újfelmérések során. Ezek például a mérési vázlatok, tömbrajzok, szelvényvázlatok, földrészlet-elhatárolási vázlatok, meghatározási vázlatok, amelyek kiegészítő, kisegítő munkarészekként szerepelnek a felmérés műszaki dokumentációjában.⁴¹

³⁹ Szjt. 60/A. § (1) bek.

⁴⁰ SZJSZT-07/2007: Térképészeti alkotások szerzői jogi oltalma.

⁴¹ Kovács: i. m. (4).

Az ügyben eljáró tanács ugyanakkor nem tudta eldönteni, hogy az információs térképek szerzőinek kik tekinthetők. Ebben a kérdésben csak az információs térképekhez konkrétan felhasznált alaptérképek, az önkormányzat utasításai, a rendelkezésre bocsátott tartalmi elemek és az ezek alapján az egyes cégek által elkészített térképfázisok összehasonlító elemzése adhatott volna választ abban az esetben, ha az alkotói elemet tartalmazó fázis konkrétan köthető lett volna valamely, az ügyben érdekelt természetes személy szerzőhöz. Erre a megküldött iratanyag alapján a testületnek nem volt módja.

Az építészeti vagy műszaki tervdokumentációkhoz hasonlóan tipikusnak mondható a térképek ügyirati célú felhasználása egyes hatósági eljárásokban. Az elfogadott és joggyakorlattá nemesedett álláspont szerint a hatósági/bírósági eljáráshoz vagy más kötelező rendelkezés ügyintézéséhez kapcsolódó ügyirati funkcióba kerüléstől kezdve például földmérési területen egy geodéziai szakvélemény – a hozzá készített térképekkel együtt – szerzői jogi védelme nem érvényesül, tehát a szerzői jog nem gyakorolható, és az eljáráshoz szükséges felhasználási jogot sem kell megszerezni a szakértőtől. A hatósági/bírósági eljárások, illetve egyéb kötelező rendelkezések ügyintézése körén kívül viszont – ha a szerzői mű feltételeinek megfelelnek – rájuk a szerzői jog akadálytalanul érvényesül. Ez azt jelenti, hogy minden, az adott hatósági vagy megrendelői szakértői megbízás eredeti rendeltetésén túlmenő felhasználáshoz a szerző írásba foglalt felhasználási engedélye szükséges.⁴²

Egy másik ügyben is azt állapította meg az SZJSZT, hogy a környezetvédelmi engedélyezési tervdokumentáció szerzői jogi védelemmel rendelkezik mindaddig, amíg hatósági eljárásban nem válik ügyirattá. *„A szerzői jogi védelem alá tartozó részein belül egyes részek, illetve művek külön-külön is a szerzői jogi törvény által védett művek vagy teljesítmények közé tartoznak. Ilyenek lehetnek a térképek (helyszínrajzok, ábrák, fényképek) és az adatbázisok.”* Példaként említette a szakvélemény a „Régió helyszínrajza” című dokumentumot, a geológiai szakvéleményhez tartozó tektonikai tömbvázlatot, fúrási helyszínrajzot, tektonikai térképet, a hulladéklerakó helyeket ábrázoló térképeket. Minél egyedibb a térkép ábrázolásmódja (például a madártávlati megjelenítésű, orientáló jellegű térképeknél), annál egyértelműbb, hogy a szerzői jogi védelem kiterjed rá, függetlenül természetesen annak minőségi, esztétikai jellemzőitől vagy a színvonalára vonatkozó értékítélettől.⁴³

Geodéziai felmérés szerzői jogi védelme tárgyában készült testületi szakvélemény szerint a közműhelyszínrajz digitális átalakítása (digitalizálása), meglévő mérések beszerkesztése, az eredeti térkép térképszerkesztés útján történő aktualizálása nem olyan tevékenység,

⁴² SZJSZT-27/2001: Szakvélemények szerzői jogi védelme, a szerzői jogok gyakorlása. A szakvéleményben külön kiemelt példa szerint a német szerzői jogi törvény szakirodalmi művekkel kapcsolatos, a szakvélemény megítéléséhez közel álló gyakorlatából: a pályázati kiírás, ügyvéd által szerkesztett perirat, témakatalógus nem minősült adott esetben védettnek, míg térképek, bírói döntések bevezető összefoglalói a szűk „játéktér” ellenére is szerzői művek. (L. Schricke: Urheberrecht. Kommentar. Verlag C.H. Beck, 1999, § 2, 29, 30-as széljegy.)

⁴³ SZJSZT-25/2003/1–2: Környezetvédelmi engedélyezési tervdokumentáció szerzői jogi védelme és jogosulatlan felhasználása építési engedélyezési tervdokumentációhoz; a kártérítés mértéke.

amely által létrejött új (kiegészített) térkép szerzői jogi védelem alá tartozhatna, mivel az eredeti alapanyag, a bedolgozott mérések, az adatok rögzítése, a megrendelő előzetes feltételei nem teszik lehetővé a megrendelt térkép egyénivé, sajátossá válását. Az önmagában vett „mechanikus” térképszerkesztés nem eredményez értékelhető egyedi jelleget.⁴⁴

4.2. *Plágium megállapíthatósága térképészeti művek gyűjteményének minősülő iskolai atlaszban*

A térképészeti alkotás jogi védelmének külföldi (francia, osztrák, német) elméletét és gyakorlatát is megvizsgálta a testület per tárgyává tett felperesi és alperesi kiadványokban található térképek, jelkulcsok, illetőleg ezekhez szorosan kapcsolódó ábrák összehasonlítása és szerzői jogi minőségének megítélése során. A szakvélemény abból indult ki, hogy a szerzői mű „formába öntött gondolat”, a tudomány, az irodalom, a művészet alkotása, „egyéni-eredeti gondolatszövedék”, azonban a térképmű alapját képező valóság olyan tényhelyzet, ami nyilvánvalóan nem részesülhet szerzői jogi oltalomban. Az Sztj. 1. § (5) bekezdésének helyes értelmezése szerint ugyanis a tények semmilyen körülmények között nem részesülnek szerzői jogi oltalomban. Bármilyen igényes, tudományos intellektuális munka szükséges egy szellemi termék létrehozatalához, ha az a létrehozó személy(ek) alkotói szabadságát, „kreatív önkényét” nem engedi érvényre jutni, szerzői jogi oltalomnak nem lehet helye. A térképek esetében éppen ezért merül fel kulcskérdésként az alkotás szintjének elérése. További kérdés az is, hogy a térkép vajon csak grafikai kivitelezése miatt áll szerzői jogi védelem alatt? Hiszen a színösszeállítás, a vonalak és formák csoportosítása, a feliratok és egyéb tartalmak kompozíciója során egyértelműen olyan egyéni, eredeti megoldások kerülhetnek alkalmazásra, amelyek megalapozzák a szerzői jogi védelmet. Az ügyben eljáró tanács nyilvánvalóvá tette, hogy az Sztj. nem pusztán grafikai alkotásként védi a térképművet: a térképmű összetett mű, amely magába olvasztja létrehozatala során a tudományos kutatás és alkotás, a mérnöki műszaki eljárások valamennyi ismeretét, tudását (például vetületválasztás, domborzatrajz, síkraajz, névrajz, jelkulcs, színkulcs, gyámrajz), ami szorosan összefügg a grafikai tervezéssel és kivitelezéssel (például színek és formák megválasztása és alkalmazása). A térképmű összetett jellegéből fakadóan ha egy térképkészítő egy másik térkép mögött fekvő tudományos munkát úgy vesz át, hogy új grafikai tervezéssel egészíti azt ki, azzal is megsérti a térképészeti mű szerzői jogait.

A szakvélemény megfogalmazásában továbbá az atlasz meghatározott, egységes elvek alapján szerkesztett és rendezett térképek gyűjteménye, gyűjteményes műként szerzői joggal védett alkotás. Az atlasz koncepcióját a főszerkesztő vagy a szerkesztőbizottság alakítja ki, és készíti el az atlasz makettjét, amely a benne szereplő térképek kiviteli terve, azaz a megjelenítendő térképek vizualizációs mintája. A makett alapján készítik el a térképeknél

⁴⁴ SZJSZT-05/2003: Geodéziai felmérés szerzői jogi védelme.

szerkesztőnek nevezett alkotók az egyes lapokat, azaz jelenítik meg a térképi szaktartalmat.⁴⁵ Az atlasznál az egyes térképek szintjéig lemenően az atlasz szerkesztőjének (szerkesztőbizottságának) a döntései uralkodnak. Eltérően tehát más gyűjteményes művektől (például versantológiák, daloskönyvek), az atlasz nem már kész művek válogatása, hanem egységes atlaszszerkesztési elvek mentén születnek az egyes térképek. Ez pedig a szerkesztő(ke)t az egyes térképművek tekintetében is társszerzővé teszi.

A felperes és alperes térképműveinek összehasonlítása és elemzése révén a testület egyrészt arra a következtetésre jutott, hogy a felperes tankönyvkiadó valamennyi atlasza és azok egyes térképei szerzői jogi védelem alatt álló alkotások mind a tudományos munka térkép részévé vált eredménye, mind a grafikai kivitelezés egyéni-eredeti jellege okán. Másrészt az alperes kiadó által kiadott atlaszok több esetben szerzői jogot sértő módon másolták a tankönyvkiadó egyes térképeit, illetve az eredeti térképek elkészítéséhez használt, azok részévé vált tudományos munka olyan fokú átvétele történt, ami nem független alkotómunka eredménye, ezért a felperes szerzői jogát sértik.⁴⁶

4.3. Sítérkép szerzői jogi védelme

A témában szintén jogi iránytűnek tekinthető szakvélemény központi kérdése volt annak megválaszolása, hogy egy térképen további információk, új sípálya, libegő, felvonó, szállodai piktogramok stb. megjelenítése, törlése új művet eredményez-e, kiváltképp, ha azok mennyisége többszöröse az eredetinek. Az ügyben eljáró tanács az érdemi válaszok megadásán túl olyan szempontrendszer nyújtására törekedett, amely iránymutatásul szolgált a térképészeti alkotások egyéni, eredeti jellegének megvizsgálásánál.⁴⁷

A térkép fogalmának, valamint művészi vonásainak és tudományos sajátosságainak meghatározásánál ez a szakvélemény is az SZJSZT-35/2007 és SZJSZT-14/2010 számú szakvéleményben foglaltakat tette magáévá. Fontos további megállapítása volt ugyanakkor, hogy *„egy térképészeti alkotásnál a művészi és irodalmi jelleg egymáshoz való viszonya, súlya eltérően jelenhet meg attól függően, hogy milyen típusú térkép szerzői jogi vizsgálatáról van szó. Másfajta jellegű és mennyiségű adatok szükségesek ugyanis egy általános földrajzi térkép vagy sípályákról készült térkép esetében. Ez utóbbinál az adatok, arányok, mértékek sokkal inkább hozzátétőlegesen jelennek meg, ellentétben egy földrajzi térképpel. Éppen ezért a különböző térképészeti alkotások elkészítésénél a ráfordítás mind az adatok gyűjtésében, mind pedig a grafikai munkában eltérően alakul.”* Szakmai szempontból a sítérkép tematikus térkép. Két

⁴⁵ A makettkészítés jól dokumentált tevékenység, amely magában foglalja a vetületválasztást, a domborzatrajz, a síkra- és a névrajz térképekre lebontott, jelkulcsban rögzített összeállítását, és a térkép gyámrajzának, valamint színkulcsának leírását.

⁴⁶ I. m. (19).

⁴⁷ I. m. (13).

lényeges részre bontható: a földrajzi helyzetet leíró háttértérkép-ábrázolásra és a tematikus tartalomra.⁴⁸

További lényeges körülmény a térképészeti művek grafikai megtervezésénél rendelkezésre álló alkotási tér szépirodalmi vagy képzőművészeti alkotásoknál szűkebb terjedelme. Éppen ezért az egyéni, eredeti jelleg fennállásának alapjául szolgáló zsinórmérték is alacsonyabb szinten húzható meg, mint azoknál a műveknél, ahol az alkotás tere jóval tágabb. Ebből következik, hogy bizonyos műtípusoknál – így a térképészeti alkotásoknál is – egy alacsonyabb szintű egyéni, eredeti jelleg megnyilvánulása is elegendő a szerzői minőség megállapítására.⁴⁹

Míndezekre az alapvetésekre szükség volt annak – feltételekhez nem kötött – kimondásához, hogy mind a felperes térképészeti alkotása, mind pedig az alperes térképe inkább tekinthető egyfajta térképszerű ábrázolásnak, mint hagyományos értelemben vett térképnek. A térképszerű ábrázolás is állhat ugyanakkor szerzői jogi védelem alatt, e megállapítás a szerzői jogi védelem fennállására nincs kihatással. A felperes és az alperes sítérképének összehasonlítása alapján az SZJSZT megállapította, hogy a felperes térképe az alperes térképéhez képest egy további pályát tartalmaz, továbbá az elavult adatok, így a szállásra, éttermekre vonatkozó piktogramok törlésre kerültek. Ettől függetlenül a felperes és az alperes műveinek összevetéséből az eljáró tanács arra a következtetésre jutott, hogy a felperes és az alperes sítérképe szinte teljes mértékben megegyezik egymással.

Végül lényeges – általános – megállapítása volt a szakvéleménynek, hogy egy sítérkép előállítása alapjául szolgáló olyan információk, mint például új sípályák, libegő, felvonó, szállodai piktogramok megjelenítése, illetve elavult információk törlése kihathat az adott alkotás egyéni, eredeti jellegének megállapítására. Ezt a kérdést mindig esetenként kell vizsgálni. Ha a többletelemek mennyisége és minősége nem eredményez átdolgozásnak minősülő, az eredeti szerző engedélyéhez kötött származékos alkotást, akkor csupán térkép helyesbítésről vagy korrektúráról beszélhetünk.⁵⁰ A konkrét esetben azonban a testület nem látott átdolgozást, csak térképhelyesbítést, mivel „a felperes hozzáadott értéke nem érte el az átdolgozáshoz szükséges egyéni, eredeti jelleg szintjét. A vizsgálati anyagokból megállapítható, hogy a felperes nem kért felhasználási engedélyt az eredeti mű szerzői jogosultjától. Az új adattartalomra hivatkozás tehát nem teszi semmissé az eredeti mű vonatkozásában a szerzői jogsértést, ami az alapul szolgáló térkép másolásából adódik.”

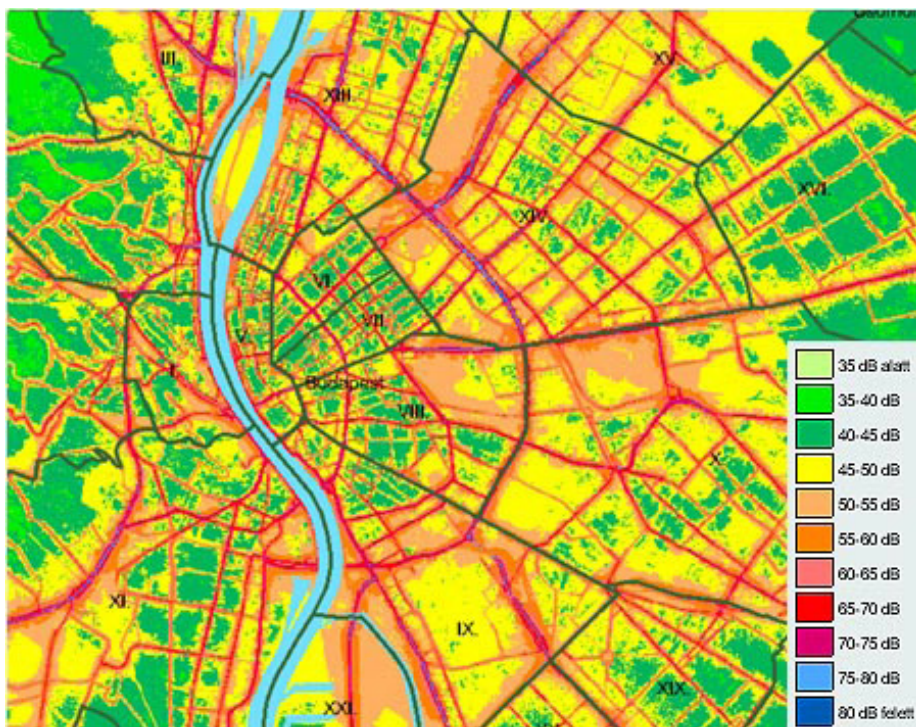
⁴⁸ Egy sítérkép elkészítésénél további forrásanyagul szolgálnak olyan adatok, mint például a hegy magassága, a sípályák hossza, nehézségi fokozatai, a liftek típusai, a vendéglátóipari objektumok (pl. szállások, éttermek, aprés-sky bárók), illetve síiskolák információi. Ez utóbbi adatok köre relatíve korlátozott attól függően, hogy milyen nagyságú sítérep felmérése történik. Éppen ezért a sítérkép esetében hangsúlyosabb a vizualizáció, mint az alapul szolgáló adatok körének szerzői jogi vizsgálata.

⁴⁹ Schricker, Loewenheim: Urheberrecht, Kommentar, 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, 2010.

⁵⁰ Korrektúrával önmagában nem születik új alkotás, pl. a rendszerváltozást követő, esetenként igen nagy számú utcanévváltozás térképi átvezetése is kartográfiai szakmai szempontból csak korrektúrának, térképhelyesbítésnek volt tekinthető, nem pedig új térképészeti alkotásnak.

4.4. Stratégiai zajtérképek szerzői jogi védelme

Egy magánmegbízás alapján készült testületi szakvélemény arra a kérdésre keresett választ, hogy egy állami alapadatok felhasználásával készült stratégiai zajtérkép – a felhasznált állami alapadatokon túl – új és más eredményt, önálló szellemi alkotást hoz-e létre, és a stratégiai zajtérkép készítője gyakorolhat-e a mű fölött rendelkezési jogot.

Budapesti stratégiai zajtérképe 2007-ben⁵¹

A környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló 280/2004. (X. 20.) Korm. rendelet a stratégiai zajtérkép fogalmát oly módon határozza meg, hogy a környezeti zaj átfogó értékelésére, illetve az adott területen belüli zajhelyzet értékelésére és a jövőbeni zajhelyzet előrejelzésére készített térkép.⁵² A stratégiai zajtérképek, valamint az intézkedési tervek

⁵¹ Forrás: <https://utajovobe.eu/hirek/varos-kozlekedes/4437-uj-zajterkep-keszul-budapestrol>.

⁵² A rendelet a környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló, 2002. június 25-i 2002/49/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálja.

készítésének részletes szabályairól szóló 25/2004. (XII. 20.) KvVM rendelet pedig többek között tartalmazza a zajtérkép előkészítésére vonatkozó rendelkezéseket, a közútra-vasútra-repülőtérré-üzemi létesítményre vonatkozó adatokat és a zajtérkép megjelenítésére vonatkozó előírásokat (meghatározott raszterháló, az MSZ ISO 1996-2 szabvány szerinti színskála alkalmazásának előírása). Mindezek alapulvételével az eljáró tanács rögzítette, hogy a stratégiai zajtérkép egyértelműen tematikus (szak)térképnek tekinthető, vagyis olyan térképnek, amelyen a tárgyakat és jelenségeket önmaguk érzékeltetésére ábrázoljuk.

A stratégiai zajtérképek nem kizárólag állami alapadatok felhasználásával készülnek és állami alapadatokra épülnek; a tematikus szakadatokat a térkép készítője méri, dolgozza fel, és a jogszabályban meghatározott 1:10 000 méretarányú topográfiai térképlapon jeleníti meg. Ebből következően a stratégiai zajtérkép készítője új, egyéni-eredeti szellemi alkotást hoz létre. A szakvélemény visszautalt az SZJSZT-35/2007 számú szakvéleményben foglaltakra, miszerint a térképészeti műveknél a topográfiai eszközökkel felvett, adott esetben a vízrajzot, síkrajzot (utak, települések, utcák), domborzatot és növényi fedettséget ábrázoló objektív, az egyes térképelemeket valamely szabványszeren alkalmazott szakmai ismerv, szabály által meghatározott módon ábrázoló ún. alaptérképhez képest a következő, egyéni-eredeti jellegnek teret adó szellemi alkotótevékenységet mutató lépések segítségével lehet általom alatt álló új térképészeti alkotást létrehozni:

- méretarány megváltoztatása során alkalmazott szubjektív döntések, „generalizálás”,
- a készülő térkép kivágtának, színvilágának, nem szabványos tartalmi elemeinek (például turistautak, piktoqramok, kerékpárutak, stb.) meghatározása.

Az ügyben eljáró tanács álláspontja szerint *„a zajtérkép megjelenítésére vonatkozó rendelkezések jogszabály által kötelezővé tett szabványokat tartalmazzak, amelyek nem állnak szerzői jogi védelem alatt, azonban a stratégiai zajtérkép szerkesztője az egyedi zajméréseit szakszerűen összegzi és ábrázolja, és a méretarányból adódóan szükségszerűen generalizálást (térképi egyszerűsítés, kiemelés, hangsúlyozás) végez, amely szakmai tudáson alapul, és ezért szubjektív, egyéni, eredeti szellemi alkotást eredményez.”* A testület rendelkezésére bocsátott dokumentációból nem volt megállapítható, hogy a szerkesztett stratégiai zajtérképet ki vagy kik készítették, és a megbízó milyen jogviszonyban (munkaviszony vagy más hasonló jogviszony, megbízási jogviszony) állt a térkép szerkesztőjével. Stratégiai zajtérképet az a természetes személy, illetőleg az a gazdálkodó szervezet és más jogi személy készíthet, aki a külön jogszabály szerint környezeti zaj- és rezgésvédelem területén szakértői tevékenység folytatására jogosult, vagy ilyen szakértőt foglalkoztat. A stratégiai zajtérképen fel kell tüntetni a szakértői vizsgálatot végző szakértő nevét, szakértői engedélye számát.⁵³

Az SZJSZT végkövetkeztetése szerint a stratégiai zajtérkép állami alapadatokon nyugvó része felett a megbízó nem rendelkezhet szerzői jogokkal. A tematikus tartalom adatai felett pedig annak függvényében rendelkezhet, hogy a térkép készítésekor milyen tartalmú

⁵³ 280/2004 (X.20.) Korm. rendelet 5. § (1)–(2) bek.

felhasználási szerződés jött létre a térképkészítő természetes vagy jogi személy és a megbízó között.⁵⁴

4.5. Pályarajzok, nyomvonaltervek szerzői jogi kérdései

A műszaki létesítményként és térképműként egyaránt értelmezhető gokartpályarajz harmadik személynek történő engedély nélküli átadása tárgyában született testületi vélemény szerint e műtípusnál is erőteljesen érvényesülnek jogi-műszaki kötöttségek, amelyeket három kategóriába lehet sorolni:

- eltérést nem engedő szabályok (például biztonsági előírások, kanyar maximális íve),
- alsó és felső korlátot meghatározó szabályok (például maximális lejtés, emelkedés),
- ajánlások.

Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy az előírások és egyéb kötöttségek figyelembevétele mellett (illetve azon túl) a pálya megalkotójának lehet mozgástere, következésképpen a szerzői jogi védelem is megilletheti a pályarajz készítőjét.⁵⁵

A testület magánmegkeresésre adott szakvéleményében azt vizsgálta, hogy egy autópálya ábrázolt nyomvonalterve térképészeti alkotás-e, és ennek megfelelően az autópálya tájépítészeti alkotásnak tekintendő-e, és amennyiben igen, akkor a tervező (a szerző) engedélyre van-e szüksége a nyomvonalterv mindennemű felhasználásához, megváltoztatásához. A nyomvonaltervezés elvben jogilag-műszakilag teljesen kötött, tehát adott keretek között mindenki ugyanolyan nyomvonalat tervezne. A testület ezzel nem értett egyet, az „útjog” és az építési jog szabályait is elemezve arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogi-műszaki kötöttségek korlátozzák, de teljesen nem zárják ki a tervező egyéni-eredeti jellegű, alkotói választását egy út nyomvonalvezetésének megtervezésében, így ezen az alapon a szerzői jogi védelem nem utasítható el. A megrendelő utasításai és ajánlásai sem zárják ki egyértelműen a tervezői alkotói játékteret, mert az előírás korlátai között a tervező szabadon dönt az általa alkalmazott paraméter betartásának módjáról, döntésének egyik lehetősége a szélsőértékek teljes kihasználása. Összegezve, az SZJSZT az alkotói döntést eleve kizáró jogi kötöttséget a vizsgált jogszabályokban nem talált.

A tájépítészeti alkotásjelleggel illetően a szakvélemény leszögezte, hogy ha a nyomvonalterv vagy annak része lehet mű, akkor annak a térben érzékelhető „többszörözése” is osztja a mű sorsát. Az viszont logikailag kizárt, hogy abban az esetben, ha egy adott nyomvonalterv nem minősül műnek, mert készítése során egyáltalán nem alkalmaztak egyéni-eredeti alkotáselemeket, a megvalósított út nyomvonala szerzői műnek minősüljön például esztétikus tájba illeszkedése okán. *„Az esztétikai megítélés ugyanis közömbös a mű jelleg megállapíthatósága szempontjából. Ha a megvalósult nyomvonal – egyéni-eredeti jelleggel bíró*

⁵⁴ SZJSZT-35/2014: Stratégiai zajtérképek szerzői jogi védelme.

⁵⁵ SZJSZT-31/2006: Gokart pályarajz szerzői jogi védelme.

vezetése okán – mű, az csak a terv műminősége következménye lehet. Az engedélyezés és kivitelezés során az eljáró tanács véleménye szerint nem képzelhetőek el olyan mértékű és jellegű változtatások, amelyek a kész út nyomvonala műminőségéhez vezetnének anélkül, hogy a terv egyéni-eredeti jelleggel rendelkezne.”

Az ügyben eljáró tanács véleménye szerint azonban a nyomvonalterv ügyirati jellege egyértelmű korlát. A közutak és ezen belül a gyorsforgalmi utak létesítését, fejlesztését, tervezését hivatalos iratnak minősülő aktus dönti el. A szerzői műnek minősülő nyomvonaltervek az engedélyeztetés során hivatalos irati (hivatalos irathoz kapcsolódó ügyirati) funkcióba kerülnek. Ez azzal a következménnyel jár, hogy ha nyomvonaltervet alkotnak a hivatalos irati funkcióba kerülés előtt, akkor a tervre nézve a szerzői jog gyakorolható a hivatalos irati funkcióba kerülésig, majd a hivatalos irati funkció megszűnését követően (például az utat nem építik meg, a megfelelő jogszabályt hatályon kívül helyezik). Amíg viszont a hivatalos irati funkció fennáll, a szerzői jog nem gyakorolható.⁵⁶ Ez azt is jelenti, hogy az eredeti tervek az eredeti tervező hozzájárulása nélkül módosíthatók az út megvalósításáig, ideértve az ahhoz szükséges valamennyi hatósági engedélyezési eljárást.⁵⁷

5. Az interneten hozzáférhető térképek felhasználása

A szerzői jogi védelem alatt álló térképek, illetve térképadatbázisok digitalizálásának, másolásának és interneten keresztül történő hozzáférhetővé tételének szabályai, feltételei lényegében azonosak az egyéb vizuális tartalmakra vonatkozó szabályokkal azzal a különbséggel, hogy a térképművek szabad felhasználásának nincsenek speciális esetei, ellentétben a képzőművészeti vagy az építészeti alkotásokkal. Mindebből az is következik, hogy az interneten hozzáférhető térképszolgáltatások felhasználhatósága a különböző szolgáltatók egyedi felhasználási szerződéseitől (feltételeitől) függ, amelyek között éppúgy megtalálhatók a fizetős szolgáltatások mint a szabadon elérhető és felhasználható térképek.

A legismertebb és legelterjedtebb internetes térképszolgáltatás a Google Maps, amely kétféle szolgáltatás igénybevételére nyújt lehetőséget. A Google Térkép/Google Earth ingyenes magáncélú használatához el kell fogadni (1) a Google Általános Szerződési Feltételeket és (2) a Google Térkép/Google Earth Kiegészítő Általános Szerződési Feltételeket.⁵⁸ A feltételek elfogadásával a felhasználó engedélyt szerez a Google Térkép/Google Earth térképek használatára, és jegyzetekkel való ellátására, Google KML-fájlok és térképretegek létrehozására, valamint a tartalom megfelelő forrásmegjelöléssel történő, nyilvános megjelenítésére online felületeken, videóanyagokban és nyomtatásban. Tilos a térképek terjesztése és mindennemű, a szabad felhasználás esetköreit meghaladó többszörözése és hasznosítása.

⁵⁶ L. i. m. (2).

⁵⁷ SZJSZT-18/2009: Autópálya tervezéssel kapcsolatos szerzői jogi kérdések.

⁵⁸ L.: https://www.google.com/intl/hu/help/terms_maps/.

A Google Maps személyre szabott, üzleti célú igénybevételére más szabályok vonatkoznak, azért 2018. július 11-étől használatáért díjat kell fizetni. A szolgáltatás egyes elemei többségükben már korábban is léteztek önállóan. A Google azonban az egyszerűsítés jegyében a 18 egyedi API-ját (Application Programming Interface) három csoportba (Maps, Routes, Places) vonta össze a platform alatt. A Places a helyadatok integrálását segíti. Jelenleg a Google Maps több mint 100 millió konkrét helyet, valamint azok fontosabb adatait (cím, telefonszám, valós idejű információk stb.) tartalmazza, amelyek integrálhatók a fejlesztendő alkalmazásokba. Segítségével olyan szolgáltatások építhetők egy alkalmazásba, mint a felhasználó jelenlegi helyzetének meghatározása, a helykeresés, vagy a cím átalakítása földrajzi koordinátává, illetve vissza. A szolgáltatásnak nincs előfizetési díja, és a fejlesztőknek mindhárom szolgáltatásért egységesen csak használatáért díjat kell fizetni: mindhárom esetben a fejlesztő kap havi 200 USD ingyenes keretet, és csak annak kimerülése után indul a számlázás.⁵⁹ A Google egyelőre nyitva hagyott egy kiskaput: API-hívás nélkül, egyszerű beágyazóköddel a weboldalra tehető a térképe. Ennek hátránya viszont a sokkal lassabb, információszegény és nem testre szabható megjelenítés.

A Microsoft által kínált Bing Maps szolgáltatás a Google Maps-hez lényegében hasonló feltételek mellett vehető igénybe. A térkép ingyenesen beágyazható (*embedding*) egy privát honlapra, ekkor azonban automatikusan elfogadjuk a használati feltételeket, külön pontban rögzítve, hogy kizárólag olyan weboldalon használható az ilyen térkép, amely nyilvános, tehát nem védhető jelszóval, nem működhet meghívásos alapon, azaz általában véve tilos a belső vállalati felhasználás. A Bing Maps szolgáltatásának mindezekon túlmenően más jellegű, üzleti felhasználása tilos, illetve a jogtulajdonos előzetes hozzájárulásához (és így díjfizetéshez) kötött.⁶⁰

Ezekkel szemben az OpenStreetMap egy szabadon igénybe vehető, a felhasználók által szerkeszthető térképadatbázis alapján biztosított szolgáltatás. Az OpenStreetMap célja szabadon elérhető és felhasználható térképi adatok összegyűjtése és ingyenes szolgáltatása. A projekt azért indult, mert a legtöbb olyan térkép, amely szabadon felhasználhatónak tűnik, valójában igen komoly jogi és technikai korlátokat állít a felhasználó elé, megakadályozva azt, hogy az emberek kreatív és produktív dolgokra használhassák a térképet. Az OpenStreetMap hasonlóan készül mint a Wikipédia: bárki szerkesztheti, kiegészítheti a saját tudásával, felrajzolhatja a környékét, vagy frissítheti az általa fontosnak ítélt részeket. Ez nem jelenti azt, hogy ne kellene eleget tenni a felhasználási szerződés feltételeinek az OpenStreetMap szolgáltatásának igénybevétele esetén.⁶¹ A térképadatbázis – mivel nagyrészt a felhasználók szerkesztik – elvileg kevésbé megbízható, mint a Google Maps vagy a

⁵⁹ L.: <https://bitport.hu/uzleti-megoldasokat-lehet-epiteni-a-google-mapsre>.

⁶⁰ L.: <http://www.microsoft.com/maps/assets/docs/de-DE/terms.aspx>.

⁶¹ L.: <http://www.openstreetmap.org/copyright/en>.

Bing Maps, ugyanakkor szélesebb körű, így például üzleti célra történő felhasználási jogokat biztosít a felhasználók számára.

6. ZÁRÓGONDOLATOK

Láthattuk, hogy a térkép és a jog viszonyát meghatározó normahalmaz, a kapcsolódó szakirodalom és a szakértői vélemények ha nem is eltérő, de igencsak szerteágazó fogalmakat használnak a térképek egyes válfajait, változatait illetően. Ennek magyarázata egyfelől abban keresendő, hogy a mindennapok gyakorlatában többféle eltérő tartalmú, méretarányú, ábrázolású térképpel találkozhatunk, másfelől pedig az, hogy a globális, informatikai, szakmatехnikai és technológiai változások az adatbázisszemléleten alapuló földmérési, földügyi és térképészeti megközelítést honosították meg. Ennek következményeként a szakterület alapjogforrásának tekinthető földmérési törvény sem térképművekről, térképekről rendelkezik, hanem térképészeti alapadatbázisokról, tekintettel az állam által kezelt és biztosított állami térképek forrásaira.

Jóllehet a földmérési törvény deklarálja az állami alapadatokat és adatbázisok állami tulajdonát és szerzői jogon kívüliségét, a földmérési és térképészeti hatóságok előtt napjainkban sem mindig tisztázott és egyértelmű a térképek, térképművek, térképészeti adatbázisok szerzői jogának kérdése. Ezt támasztja alá az ezekben az ügyekben keletkezett szakvélemények jelentősnek mondható száma és sokrétűsége, amelyeknek elemzéséből arra a következtetésre juthatunk, hogy napjainkban megfelelő a hatályos szabályozás és az ítélkezési gyakorlat mind a térkép fogalom meghatározására és szerzői jogi védelmi szintjének elismerésére, mind a térképek alkotóinak, megrendelőinek és felhasználóinak jogos érdekei közötti egyensúly megteremtésére és fenntartására.

A kapcsolódó joganyagot, szakértői véleményeket és egyedi példákat összefoglalva az is kijelenthető, hogy a szerzői jogi védelem megállapításánál a kulcskérdés az adott térkép egyéni, önálló eredeti, sajátos jellegének kihangsúlyozása, annak megállapítása. Ha a vizsgálat során ez bizonyítható, akkor az egyszerű térképből (konkrétan helyszínrajzból, műszaki és mérési vázlatokból stb.) térképmű, térképészeti alkotás válhat.⁶²

Az állami térképészeti alapadatokat és adatbázisok körébe nem tartozó térképművekkel kapcsolatban összefoglalóan az rögzíthető, hogy további felhasználásuk (főként átalakításuk, átdolgozásuk és másolásuk esetén) minden esetben be kell szerezni a térkép előállítójának illetve jogtulajdonosának előzetes hozzájárulását, és meg kell fizetni az általa meghatározott díjat. Ellenkező esetben a felhasználás jogellenesnek minősül, és a szerzői jogot sértő felhasználónak polgári jogi (leginkább kártérítési) jogkövetkezményekkel és büntetőjogi szankciókkal is számolnia kell.

⁶² L. Kovács: i. m. (4).